

5. Про судову практику розгляду цивільних справ про спадкування: лист Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 16.05.2013 № 24-753/0/4-13 // Офіційний сайт Верховної Ради України. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v-753740-13>

6. Цивільний кодекс України // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40-44. – Ст. 356.

7. Про державний контроль за використанням та охороною земель: Закон України від 19 червня 2003 року // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 39. – Ст. 350. Офіційне видання від 26.09.2003 р.

8. Кодекс України про адміністративні правопорушення // Відомості Верховної Ради Української РСР. – 1984. – Додаток до № 51. Ст. 1122. Офіційне видання від 18.12.1984 р.

9. Аналіз деяких питань застосування судами законодавства про право власності при розгляді цивільних справ: лист Верховного Суду України від 01.07.2013 р. // Офіційний сайт Верховного Суду України. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/%28documents%29/1207B66D24762C1DC2257D0E004CC419>

10. Єлісеєва О. В. Правове регулювання припинення права приватної власності іноземних осіб та осіб без громадянства на земельні ділянки, які не можуть перебувати у власності таких осіб // Вісник Київського національного університету ім. Т. Шевченка: Юридичні науки. – 2005. – № 67-69. – С. 95-98.

11. Рішення № 1075 Хмельницької міської ради Вінницької області від 21 лютого 2013 року / Офіційний сайт Хмельницької міської ради [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://hmlnyk.osp-ua.info/userfiles/file/2013/03/04/20130304_9_1.doc

УДК 349.6:504.4

ОСОБЛИВОСТІ ДЕРЖАВНОГО КОНТРОЛЮ ЗА ВИКОРИСТАННЯМ ТА ОХОРОНОЮ ВОД ПІВНІЧНО-ЗАХІДНОГО РЕГІОНУ ЧОРНОГО МОРЯ

Чумаченко І.Є.,

к.ю.н., доцент кафедри аграрного, земельного та екологічного права

Національний університет «Одеська юридична академія»

Стаття присвячена висвітленню особливостей організаційно-правового механізму контролю з боку держави за використанням та охороною морського середовища у північно-західному регіоні Чорного моря. Особливу увагу приділено діяльності Державної екологічної інспекції Північно-Західного регіону Чорного моря.

Ключові слова: Чорне море, державний контроль за використанням та охороною вод, Північно-західний регіон Чорного моря, Державна екологічна інспекція.

Чумаченко И.Е. / ОСОБЕННОСТИ ГОСУДАРСТВЕННОГО КОНТРОЛЯ ЗА ИСПОЛЬЗОВАНИЕМ И ОХРАНОЙ ВОД СЕВЕРО-ЗАПАДНОГО РЕГИОНА ЧЕРНОГО МОРЯ / Национальный университет «Одесская юридическая академия», Украина

Статья посвящена выявлению особенностей организационно-правового механизма контроля со стороны государства за использованием и охраной морской среды северо-западного региона Черного моря. Особое внимание в статье уделяется деятельности Государственной экологической инспекции Северо-Западного региона Черного моря.

Ключевые слова: Черное море, государственный контроль за использованием и охраной вод, Северо-западный регион Черного моря, Государственная экологическая инспекция.

Chumachenko I.E. / FEATURES OF STATE CONTROL OVER THE USE AND PROTECTION OF WATERS OF NORTHWEST BLACK SEA REGION / National University «Odessa Law Academy», Ukraine

The coast of Black Sea and the rivers flowing into it are areas with high anthropogenic effects, densely populated by man since ancient times. The environment of Black Sea is generally unfavorable. The expanding the network of transport corridors in the region, the development of modern maritime navigation and fisheries and increase their intensity led to a sharp deterioration complex of environmental problems connected with the use of water resources and water of the Black Sea basin.

Northwest Black Sea region deserves special attention. Geographical location of the Black Sea is characterized extensively sensitive shallow shelf area that is experiencing the powerful influence drains of the Dnieper, Danube, Dniester and Southern Bug. Significant water intake pool and river runoff of major European rivers forms over 80% of marine pollution. River waters bring the marine environment pollutants, including substances of natural and of anthropogenic origin (suspended solids, biogenic substances, organic compounds, petroleum, waste, etc.).

According to the current law, state control over the use and protection of water bodies of Black Sea is implemented by the Azov-Black Sea State Environmental Inspectorate, the State Environmental Inspectorate of Northwest region of Black Sea, Ukraine State Inspection of safety in maritime and river transport, Captain of seaport and Captain Service of seaport and other organs.

The special features of state control over the use and protection of Black Sea in its north-western region are: range of subjects performing it controlling powers; object of control as an activity of subjects of water use rights and the measures, which are implemented by them in the field of management, restoration and protection of the marine environment of the north-western region of the Black Sea.

Key words: Black Sea, state control over the use and protection of waters, the North-western region of the Black Sea, the State Environmental Inspectorate.

Узбережжя Чорного моря і басейн рік, що впадають у нього, є районами з високою антропогенною дією, щільно заселеними людиною ще з античних часів. Екологічний стан Чорного моря в цілому несприятливий. Розширення мережі транспортних коридорів у цьому регіоні, розвиток сучасних засобів морського судноплавства і риболовства та збільшення їх інтенсивності призвели до різкого загострення комплексу екологічних проблем, пов'язаних з використанням вод та ресурсів Чорноморського водного басейну.

Особливої уваги заслуговує північно-західний район Чорного моря [1, с. 165]. Географічне положення цієї частини Чор-

ного моря характеризується обширно вразливою мілководною шельфовою зоною, яка відчуває на собі потужний вплив стоку рік Дніпра, Дунаю, Дністра і Південного Бугу. Значний водозабірний басейн та річковий стік цих основних європейських річок формує понад 80% забруднення морського середовища. Річкові води привносять до морського середовища забруднюючі речовини, серед яких речовини природного та антропогенного походження (завісли речовини, біогенні речовини, органічні сполуки, нафтопродукти, відходи, тощо).

Метою статті є дослідження та аналіз діяльності спеціально уповноважених державних органів щодо здійс-

снення контролю за використанням та охороною вод у північно-західному регіоні Чорного моря.

Дослідженню проблем правового регулювання охорони та використання водних об'єктів та водних ресурсів Чорного моря були присвячені наукові праці таких вчених, як: Т.В. Аверочкіна, Л.О. Бондар, Н.М. Вознюк, В.О. Джуган, І.І. Каракаш, О.С. Колбасов, Т.Р. Короткий, Н.В. Локтева та інші. Але, на нашу думку, недостатньо уваги приділено державному контролю в цій сфері, зокрема контролю за використанням та охороною вод північно-західного регіону Чорного моря, який характеризується низкою факторів.

Чорне море є унікальним басейном за своїми гідрографічними, гідробіологічними, економічними та екологічними характеристиками, що зумовлює суттєві особливості його охорони та захисту. Зазначені особливості знайшли відображення та були враховані в постанові Кабінету Міністрів України від 10 липня 1998 року, якою була затверджена Концепція охорони та відтворення навколишнього природного середовища Азовського і Чорного морів [2], та в Законі України від 22 березня 2001 року «Про затвердження Загальнодержавної програми охорони та відтворення довкілля Азовського і Чорного морів» [3], який передбачає розроблення державної політики, стратегії та плану дій, спрямованих на запобігання зростанню антропогенного тиску на довкілля Азовського і Чорного морів, сприяння розвитку екологічно безпечних видів діяльності в Чорноморському регіоні, збереження і відтворення біологічного різноманіття та ресурсів морів, створення сприятливих умов для проживання, оздоровлення та відпочинку населення. Ця Програма призначена для сприяння концентрації зусиль усіх суб'єктів управління і господарювання Чорноморського регіону з розробки та реалізації заходів щодо поліпшення екологічного стану Чорного моря.

Особливо небезпечними для екосистеми моря є точкові джерела забруднення від промислових підприємств та підприємств комунально-побутового господарства, розташованих у прибережній смузі. Щорічно підприємствами комунально-побутового господарства скидається у Чорне море понад 33,8 тис. тонн завислих речовин, 8,8 тис. тонн азоту, 2,6 тис. тонн фосфору, 24,1 тис. тонн нафтопродуктів. Дефіцит пропускнуної спроможності комунальних очисних споруд біологічного очищення в містах і селищах АРК, у містах Миколаєві, Одесі та Севастополі становить 273 тис. м³ на добу. У системі централізованого водовідведення населених пунктів цього регіону майже 25% каналізаційних мереж перебувають в аварійному стані. Щороку з водами річок України до Чорного моря надходить 653 тис. тонн завислих речовин, понад 8 тис. тонн органічних речовин, близько 1900 тонн азоту та 1200 тонн фосфору. Особливо відчутно впливають на його стан річки Криму та Причорномор'я. Все це, а також інші фактори обумовлюють здійснення та посилення контролю з боку державних органів виконавчої влади за дотриманням та виконанням вимог законодавства щодо використання та охорони водних об'єктів Чорноморського басейну.

Відповідно до чинного законодавства державний контроль за використанням та охороною водних об'єктів Чорного моря здійснюють: Державна Азово-Чорноморська екологічна інспекція, Державна екологічна інспекція Північно-Західного регіону Чорного моря [4], Державна інспекція України з безпеки на морському та річковому транспорті [5], Капітан морського порту і служба капітана морського порту та інші органи [6].

Державний контроль за виконанням законодавства про охорону та використання водних об'єктів та їх ресурсів на території від початку української частини річки Дунай до її гирла, що обмежується урізом води річки Дунай, і далі від гирлової її частини на територію завширшки сто метрів від урізу води вздовж Чорного моря, навколо його заток та лиманів, до адміністративної межі території АРК

з Херсонською областю (Каланчакський район) здійснює Державна екологічна інспекція Північно-Західного регіону Чорного моря (далі – Інспекція), яка діє згідно з Положенням про морські екологічні інспекції, затвердженим наказом Мінприроди від 4 листопада 2011 року № 429 і зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 25 листопада 2011 року за № 1348/20086 [4].

Об'єктами контролю Інспекції є: 1) усі українські та іноземні судна, кораблі та інші плаваючі об'єкти, а також засоби і морські споруди незалежно від форм власності та підпорядкування, діяльність яких відбувається у внутрішніх морських водах, територіальному морі, виключній (морській) економічній зоні України та на континентальному шельфі України; морські порти та портові пункти, річкові порти та портові пункти, суднобудівні та судноремонтні підприємства, які розташовані в акваторії морських портів; кораблі, судна, інші плаваючі об'єкти та засоби, берегові об'єкти (в тому числі ті, що належать Міністерству оборони України, органам внутрішніх справ, Службі безпеки України, Адміністрації Державної прикордонної служби України); 2) морські причали (елінги) яхт-клубів; морські споруди; підприємства, господарська діяльність яких: пов'язана з виловом та переробкою водних живих ресурсів; має вплив на морське середовище та безпосередньо або опосередковано пов'язана з діяльністю морських портів та портових пунктів, річкових портів та портових пунктів, суднобудівних та судноремонтних підприємств, які розташовані в акваторії морських портів; може чинити негативний вплив на морське середовище, зокрема скидання стічних вод у морські води, затоки або лимани, ріки, що мають зв'язок із морем у зоні діяльності Інспекції.

Згідно з Положенням про Державну екологічну інспекцію Північно-Західного регіону Чорного моря до компетенції Держекоінспекції входить питання щодо здійснення державного нагляду (контролю) за додержанням природоохоронного законодавства України шляхом проведення планових та позапланових заходів державного нагляду (контролю) у встановленому законодавством порядку. Реалізація зазначених заходів здійснюється на підставі вимог Закону України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» від 5 квітня 2007 року [7] та наказу Міністерства охорони навколишнього природного середовища України від 10 вересня 2008 року № 464 «Про затвердження Порядку організації та проведення перевірок суб'єктів господарювання щодо дотримання вимог природоохоронного законодавства» [8].

Обсяг забруднення антропогенного походження, який вноситься в Чорне море з берегової зони, становить близько 10-15 відсотків від загального забруднення морського середовища. Воно формується внаслідок впливу на поверхневі та морські води стаціонарних та нестаціонарних джерел забруднення, впливу відведення зворотних вод із промислових підприємств у водні об'єкти, скиду стічних вод з очисних споруд, а також впливу господарської діяльності в портах та внаслідок забруднення прибережних зон в результаті судноплавства. Найбільш вразливою до антропогенного навантаження є прибережна частина Чорного моря, яка в основному знаходиться в зоні діяльності портів, остьових річкових зонах, а також зонах впливу населених пунктів. Основних джерел існує значна кількість, але найбільша частина від загального обсягу забруднення припадає на долю підприємств водопровідно-каналізаційного господарства, стічні води яких приносять великі обсяги забруднюючих речовин як у поверхневі води, так і до внутрішніх морських вод України.

До основних проблемних питань, пов'язаних з експлуатацією комунальних очисних споруд, за результатами аналізу отриманої під час проведення планових та позапланових заходів державного нагляду (контролю) інформації можна віднести таке:

– незадовільний технічний стан каналізаційних мереж та споруд;

– недосконала система очистки стічних вод (відсутність додаткових ступенів очистки з метою доведення показників до законодавчо визначених нормативів);

– відсутність реконструкції та технічного переоснащення (модернізації);

– недостатнє фінансування даного виду діяльності;

– недостатність виробничої потужності очисних споруд;

– розвиток будівельної інфраструктури та, як наслідок, збільшення обсягу стічних вод, які надходять на очистку до існуючих муніципальних споруд;

– розширення переліку хімічних сполук від нововведених підприємств;

– відсутність дієвого контролю щодо недопущення несанкціонованих врізок та підключень до каналізаційних мереж та споруд та ін.

Усі вищезазначені проблемні питання прямо чи опосередковано впливають на порушення норм діючого природоохоронного законодавства з боку підприємств водопровідно-каналізаційного господарства.

Також, відділом інструментально-лабораторного контролю Держекоінспекції (з урахуванням підконтрольної території) відібрано та проаналізовано 52 проби зворотних (стічних) вод із 13 берегових об'єктів, з яких 24 проби зворотних (стічних) вод – із перевищенням нормативів ГДК.

Так, наприклад, у 2014 році Держекоінспекцією під час проведення планової перевірки дотримання вимог природоохоронного законодавства очисними спорудами комунального підприємства у Кілійському районі Одеської області встановлено скид забруднюючих речовин у водний об'єкт зі зворотними водами з перевищенням нормативів граничнодопустимого скиду. Проведено розрахунок розмірів відшкодування збитків, заподіяних державі внаслідок порушення законодавства про охорону та раціональне використання водних ресурсів, та виставлено претензію на загальну суму 28 603,91 грн.

Водночас у 2014 році ГВСП «Кілійський суднобудівельно-судноремонтний завод» ПрАТ «Українське Дунайське Паропластво» здійснювало самовільний забір води з р. Дунай, а КП «Білгород-Дністровськводоканал» здійснювало самовільний скид забруднюючих речовин у Дністровський лиман зі зворотними водами без наявності документів дозвільного характеру (дозволу на спеціальне водокористування), чим заподіяно державі шкоду на загальну суму 181 810,2 грн. та 190 779 219,33 грн. відповідно.

Також у загальному обсязі антропогенного забруднення морського середовища одним із вагомих є джерело забруднення морських вод зливовими та талими водами, які вносять із собою потік техногенних речовин, що надходять з атмосфери та змиваються з ґрунтів та автомобільних доріг міста. Ці води містять велику кількість ґрунтових домішок, мікроорганізмів, забруднюючих речовин. Їх склад значною мірою залежить від санітарного стану територій, з яких вони стікають. Забруднюючі речовини у складі зливових вод високоотоксичні. Більшість із них при надходженні у навколишнє природне середовище накопичуються в ґрунті та ґрунті, особливо важкі метали, витоки паливно-мастильних матеріалів, продукти стирання автомобільних шин, адсорбовані гази автомобільних вихлопів (оксид вуглецю, оксид азоту та сірки, альдегіди, частки сажі, канцерогенні вуглеводні) та ін.

Потрапивши до прибережних вод, ці сполуки значно погіршують якість морської води, що є основною причиною закриття для водокористувачів пляжів рекреаційної зони.

Однією з основних проблем погіршення якості поверхневих та морських вод є забруднення водних об'єктів

внаслідок аварійних розливів нафтопродуктів та паливно-мастильних матеріалів із суден, кораблів та інших плавучих засобів.

Відділом інструментально-лабораторного контролю Держекоінспекції (з урахуванням підконтрольної території) відібрано та проаналізовано 1464 проб баластних вод (39 проб – із перевищенням нормативів ГДК) та 161 пробу стічних вод із 917 суден.

Водночас у 2014 році Держекоінспекцією встановлено 20 випадків забруднення водних об'єктів внаслідок аварійних розливів із суден, кораблів та інших плавучих засобів, чим заподіяно державі шкоду на загальну суму 85 275,04 доларів США.

До об'єктів, діяльність яких пов'язана з використанням морської води чи скиданням зворотних вод до акваторії Чорного моря, належать і ті об'єкти, діяльність яких пов'язана також із поверхневими водами Дністровського, сухого, М. Аджаликського, Бузького лиманів, тому що ці лимани є внутрішніми морськими водами України. У ході перевірок було виявлено низку порушень, які виражені у скиді недостатньо очищених стічних вод до акваторії Чорного моря. Так, наприклад, Інспекція постійно на підконтрольній території проводить перевірку природоохоронної діяльності об'єктів, які здійснюють скиди до Чорного моря. При цьому ретельно перевіряється стан очисних споруд, рівень відомчого лабораторного контролю на цих об'єктах. Проводиться державний контроль за обсягами скидів, їх якістю та рівнем впливу зворотних вод на стан морського середовища в районах їх випусків на території Одеської, Миколаївської, Херсонської областей. Слід зазначити, що низка очисних споруд у підконтрольній зоні Інспекції потребують усунення значних недоліків у технології очищення стічних вод.

Одним із видів негативного впливу на морське середовище є днопоглиблювальні роботи, які здійснюються портами для забезпечення навігаційного стану морських шляхів і безпеки мореплавства в територіальних водах Чорного моря. Такі роботи проводились у підконтрольних Інспекції відкритих лиманах та у р. Дунай. При цьому як у процесі капітальних робіт зі створення нових акваторій, так і при ремонтному днопоглибленні виймається ґрунт, значна частина якого скидається на спеціальні підводні звалища, місце розташування яких визначено на підставі наукових досліджень спеціалізованих наукових організацій.

При проведенні днопоглиблювальних робіт та демпінгу ґрунтів Одеським, Іллічівським, Миколаївським, Дніпро-Бузьким, Херсонським, Білгород-Дністровським портами проводиться екологічний моніторинг стану водного середовища та біоресурсів. За результатами моніторингу надаються звіти з оцінкою фактичного впливу днопоглиблення та демпінгу ґрунтів днопоглиблення на водне середовище та біоресурси з розрахунками завданих збитків і наданням рекомендацій щодо зниження шкідливого впливу цих робіт на довкілля. Збитки, заподіяні довкіллю, сплачуються портами – замовниками робіт. Усі роботи виконувалися згідно з дозволами Інспекції, наданими відповідно до «Правил охорони внутрішніх морських вод і територіального моря України від забруднення та засмічення», затверджених Постановою Кабінету Міністрів України від 29 березня 2002 року № 431 [9], та Постанови Кабінету Міністрів України від 12 липня 2005 року № 557 «Про затвердження Порядку видачі дозволів на проведення робіт на землях водного фонду» [10].

У Чорному морі, в зоні контролю Інспекції, здійснюється видобування корисних копалин. Розробляється 2 родовища будівельних пісків: Одеська банка (морський підводний кар'єр піску Григоріївка), Каланчакське родовище морських будівельних пісків. «Григоріївка» є частиною родовища «Одеська банка», яке лежить у північно-захід-

ній частині Чорного моря. Видобуток піску здійснюється управлінням «Чоразморшлях» згідно з ліцензією Держкомгеології України від 9 лютого 1996 року № 445 та проектом, розробленим інститутом ЧорноморНДПроект у 1986 році.

Каланчакське родовище піску розташоване в умовних межах акваторії Кіркиницької та Джарилгацької заток Чорного моря. Загальна довжина родовища складає 8,7 км, площа родовища – 4,2 км². Глибина в районі видобування піску досягає 3-5 метрів. Видобуток піску здійснюється ДП «Скадовський морський торговельний порт» згідно з ліцензією № 663 від 23 жовтня 1996 року, наданою Скадовському морському торговельному порту на експлуатацію Каланчакського родовища.

Інспекція здійснює державний контроль за дотриманням природоохоронного законодавства в частині відтворення водних живих ресурсів, ведення рибного господарства та здійснення рибальства.

Розрізняють загальне та спеціальне використання водних живих ресурсів. Загальне використання водних живих ресурсів здійснюється без їх вилучення з природного середовища, за винятком любительського і спортивного рибальства у визначених для цих цілей водоймах (їх ділянках) загального користування. Порядок здійснення любительського і спортивного рибальства затверджений Постановою Кабінету Міністрів України від 18 липня 1998 року № 1126 [11]. Любительське рибальство визначається як лов (добування) водних живих ресурсів для особистих потреб знаряддями лову, передбаченими правилами рибальства. Спортивне рибальство – вид любительського рибальства з установленням певних вимог за умовами проведення спортивних змагань або кваліфікаційних нормативів. Порядок встановлює, зокрема, такі обмеження при здійсненні любительського і спортивного рибальства: підводне полювання має здійснюватися без автономних дихальних пристроїв; забороняється миття у рибогосподарських водоймах чи у прибережних смугах транспортних засобів; забороняється лов водних живих ресурсів, занесених до Червоної книги України; забороняється використання вибухових і отруйних речовин, струму, колючих знарядь лову, вогнепальної та пневматичної зброї (за винятком гарпунних рушниць для підводного плавання), сітей, загачування, спускання води тощо.

Більш детальні умови визначають Правила любительського і спортивного рибальства, затверджені наказом Держкомрибгоспу України від 15 лютого 1999 року № 19 [12]. Дозволяється одній особі вилов за одну добу перебування на водоймі риби: не більше 3 кг, раків – не більше 30 штук, мідій – не більше 5 кг, рапана – не більше 10 штук, креветки – не більше 1 кг. Забороняється любительський лов дельфінів, тюленів, осетрових, лосося, камбали-калкан, форелі, крабів, устриць та інших видів, занесених до Червоної книги України. Забороняється ловити бичків у Чорному морі з 1 травня по 15 червня, креветок – з 1 червня по 31 серпня, мідій – з 1 червня по 30 серпня.

Останніми роками вчені стурбовані збільшенням чисельності рапанів у Чорному морі. Головні ласощі рапанів – мідії, які очищують море і є його природним фільтром. Ненажерливий моллюск практично цілком винищив колонії мідій на півдні і заході Криму. Рапани з'їли всіх гребінців і майже всіх устриць у Чорному морі, тепер знищують мідії й інших двостулкових моллюсків, а також крабів. Зараз у Чорному морі через рапанів майже в два рази менше видів моллюсків, ніж 40-50 років тому. Сильно розплодиться тут вони змогли завдяки тому, що в Чорному морі через низьку солоність немає їхніх головних природних ворогів – морських зірок, які поїдають рапанів на їх батьківщині – в Тихому океані. Кожна рапана в літній сезон в середньому з'їдає одну мідію в день. Це дуже серйозний удар по біологічному фільтру моря. Зараз рапани заповнили майже все узбережжя біля Се-

вастополя. Тут добра кормова база, і потомство вдається виростити у великій кількості. Спасіння екології Чорного моря – в збільшенні чисельності мідій, які фільтрують воду і поглинають всі органічні сполуки, на яких у теплій воді активно розвиваються бактерії, в тому числі і хвороботворні. Аби збільшити кількість мідій у Чорному морі, потрібно скоротити чисельність хижака рапана, який її знищує. Для цього потрібно зняти всі обмеження на вилов рапана. Болгарія вже декілька років бореться з рапанами на державному рівні. Влада дозволила промисловий збір моллюска. Зупинити хижака, вважають учені, зможе лише спеціальне рішення уряду, інакше про чисту воду в Чорному морі доведеться забути [13].

До спеціального використання водних живих ресурсів належать усі їх види користування, за винятком любительського і спортивного рибальства у водоймах (їх ділянках) загального користування, що здійснюються з їх вилученням (виловом, добуванням, збиранням) із природного середовища, зокрема: промислове рибальство; добування водних живих ресурсів для наукових, культурно-освітніх, виховних та естетичних цілей; добування водних живих ресурсів для зариблення, здійснення контрольного вилову, акліматизації, рибицтва, утримання і відтворення в неволі чи напіввольних умовах із комерційною та іншими цілями; регулювання чисельності водних живих ресурсів з метою запобігання заподіяння шкоди навколишньому природному середовищу і рибному господарству (меліоративний вилов малоцінних і хижих видів риб, шкідливих водних організмів); любительське і спортивне рибальство, що здійснюється поза межами визначених для цих цілей водойм (їх ділянок) загального користування. Законодавством України можуть бути передбачені й інші види спеціального використання водних живих ресурсів.

Промислове рибальство передбачає промисел водних живих ресурсів на промислових ділянках рибогосподарських водних об'єктів. Переліком промислових ділянок рибогосподарських водних об'єктів (їх частин), затвердженим Постановою Кабінету Міністрів України від 22 травня 1996 року № 552 [14], Чорне море віднесено до таких об'єктів. Згідно зі ст. 3 Закону «Про рибу, інші водні живі ресурси та харчову продукцію з них» [15], спеціальне використання водних живих ресурсів здійснюється за спеціальними дозволами у межах встановлених лімітів (квот) та за наявності позитивних ветеринарно-санітарних оцінок стану промислових ділянок рибогосподарських водних об'єктів загальнодержавного значення і показників безпеки водних живих ресурсів. Промислове рибальство здійснюється зі сплатою збору, з отриманням дозволу на спеціальне використання і виділення квот вилову на підставі затверджених Мінприроди України лімітів.

Видача дозволів і розподіл квот між суб'єктами спеціального використання риби та інших водних живих ресурсів здійснюється згідно з Інструкцією про порядок спеціального використання риби та інших водних живих ресурсів, затвердженою наказом Мінагрополітики та Мінприроди України від 11 листопада 2005 року № 623/404 [16]. Контроль за дотриманням цих правил здійснюють органи рибоохорони Держрибгоспства України, а також громадські інспектори рибоохорони, які діють згідно з Положенням про громадських інспекторів рибоохорони, затвердженим наказом Мінагрополітики та продовольства України від 24 лютого 2012 року № 83 [17].

Отже, до особливостей державного контролю за використанням та охороною вод Чорного моря у його північно-західному районі слід віднести: коло суб'єктів, що здійснюють саме контрольні повноваження; об'єкт контролю, тобто як діяльність суб'єктів права водокористування, так і заходи, що ними здійснюються в галузі раціонального використання, відтворення та охорони морського середовища північно-західного району Чорного моря.

ЛІТЕРАТУРА

1. Яцков М.В. Государственный экологический контроль – не формальное дело. / М.В. Яцков. // Причорноморський екологічний бюллетень. – 2007. – № 1. – С.165-166.
2. Про затвердження Концепції охорони та відтворення навколишнього природного середовища Азовського і Чорного морів: Постанова Кабінету Міністрів України від 10 липня 1998 року № 1057 // Офіційний вісник України. – 1998. – № 28.
3. Загальнодержавна програма охорони та відтворення довкілля Азовського і Чорного морів: Закон України від 22 березня 2001 року // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 28. – Ст. 135.
4. Положення про морські екологічні інспекції: Наказ Міністерства екології та природних ресурсів України від 4 листопада 2011 року № 429 // Офіційний вісник України. – 2011. – № 92.
5. Про затвердження Положення про Державну інспекцію України з безпеки на морському та річковому транспорті: Постанова Кабінету Міністрів України від 17 липня 2014 року № 300 // Офіційний вісник України. – 2014. – № 63.
6. Про затвердження Положення про капітана морського порту та службу капітана морського порту: Наказ Міністерства інфраструктури України від 27 березня 2013 року № 190 // Офіційний вісник України. – 2013. – № 36.
7. Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності: Закон України від 5 квітня 2007 року // Відомості Верховної Ради України. – 2007. – № 29. – Ст. 389.
8. Про затвердження Порядку організації та проведення перевірок суб'єктів господарювання щодо дотримання вимог природоохоронного законодавства: Наказ Міністерства охорони навколишнього природного середовища України від 10 вересня 2008 року № 764 // Офіційний вісник України. – 2009. – № 4.
9. Правила охорони внутрішніх морських вод і територіального моря України від забруднення та засмічення: Постанова Кабінету Міністрів України № 269 від 29 лютого 1996 року в редакції Постанови Кабінету Міністрів України № 431 від 29 березня 2002 року // Офіційний вісник України. – 2002. – № 14.
10. Про затвердження Порядку видачі дозволів на проведення робіт на землях водного фонду: Постанова Кабінету Міністрів України від 12 липня 2005 року № 557 // Офіційний вісник України. – 2005. – № 28.
11. Про затвердження Порядку здійснення любительського і спортивного рибальства: Постанова Кабінету Міністрів України від 18 липня 1998 року № 1126 // Офіційний вісник України. – 1998. – № 1126.
12. Правила любительського і спортивного рибальства: Наказ Державного комітету рибного господарства України від 15 лютого 1999 року № 19 // Офіційний вісник України. – 1999. – № 19. – Ст. 372.
13. В Черном море продолжается нашествие рапанов и сокращается численность мидии // Режим доступа: <http://sevnews.info/rus/view-news>
14. Про перелік промислових ділянок рибогосподарських водних об'єктів (їх частин): Постанова Кабінету Міністрів України від 22 травня 1996 року № 552 // <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=552-96-%EF>
15. Про рибу, інші водні живі ресурси та харчову продукцію з них: Закон України від 6 лютого 2003 року // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 15. – Ст. 107.
16. Про затвердження Інструкції про порядок спеціального використання риби та інших водних живих ресурсів: Наказ Мінагрополітики та Мінприроди України від 11 листопада 2005 року № 623/404 // Офіційний вісник України. – 2005. – № 49.
17. Про затвердження Положення про громадських інспекторів рибоохорони, затвердженого наказом Міністерства аграрної політики та продовольства України від 24 лютого 2012 року № 83 // Офіційний вісник України. – 2012. – № 23.